

נפשו גחלים תלהט

גליון 191 בלק תשע"ח

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל: 1nafsho@gmail.com

דבר המערכת

בעלונים הקרובים ננסה לטעום מעט מנועם השבת החודרת לעולמנו מדי שבוע. עיקר רכישת ה"חיבור" ליום הקדוש הוא בהוספת דעת והבנה במה שטמון ביום זה. המאמרים נלקטו מהספר הנפלא רזא דשבת בו כונסו מאמרי רבינו ז"ל בענין השבת.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתנו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

הדפסת העלון להצלחת הר"ר נחום מאיר בן רייזל דבורה בהפצת לימוד התורה

עבודת השם בעולמה של שבת

הפרש עבודת העולם הזה מעבודת ג"ע

רגילים לחשוב שעבודת האדם בעוה"ז היא מעשי המצוות, וכשמת נעשה חפשי מן המצוות, וכשזוכים ליכנס לג"ע שאינו מקום עשית המצוות, א"כ הוא זמן מנוחה. כך היא ההבנה השטחית. אך לא כן קבלנו מקדמונינו, אלא שגם בג"ע יש מקום לעבודה, וכמו שכתוב אצל אדה"ר "ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה" ופירש בילקוט מה היתה העבודה שם - לעסוק בדברי תורה ולשמור מצוותיה. אלא שבעוה"ז עבודתנו היא עבודת אדה"ר אחרי שגורש מג"ע לעבוד את האדמה אשר לוקח משם. והעבודה שהיתה אצלו לפני שגורש מג"ע, אינה בעוה"ז, רק לאחר המיתה כשזוכה ליכנס לג"ע, ומה שנעשה חפשי מן המצוות היינו מצוות המעשיות דעולמינו, ואז יכול ליכנס לאותה עבודה דג"ע. והיא הגמר של עבודתו, דכשגורש מג"ע ירדה דרגת עבודתו לעבודה דהאי עלמא, וכשישלים עבודתו בהאי עלמא יזכה ליכנס לג"ע להמשיך עבודתו בדרגה הקודמת כמו שהיתה לפני החטא כשהיה בג"ע.

ביאור תוצאת חטא אדה"ר

אחרי שחטא אדה"ר שאל אותו הקב"ה (בראשית ג' ט') אִיכָהּ. ופירוש במדרש מה פשר שאלה זו. אתמול היית לדעתי והיום לדעתו של נחש. פי' שאף שיש לאדם יצר טוב, אך מאז חטא אדה"ר מצב עבודתו הוא תוך הדעתו של נחש. כי כיום היצצה"ר הוא אל זר שבגופו של אדם (שבת קה) והיא דעתו של נחש, ואילו לפני החטא לא היה היצצה"ר תוך גופו. והנה בשבת שהיא מעין יום שכולו שבת ומנוחה לחיי עולמים דשם כבר ישבות הרע לגמרי, ממילא זוכים אז למעט שביתה מן הרע, ושובת הגוף שיש בו דעתו של נחש, ומזדכך יותר, ומתמעט בו הדעתו של נחש. נוסף בזה הסבר. כיון שבשבת יש שביתה על מלאכת שמים וארץ, ממילא שובתים גם כל המאמרות שבגופו של אדם [א.ה. שהרי האדם הוא עולם קטן והחלק הגופני שבו מקביל לחלק העולם שנברא בעשרה מאמרות], אבל נפיחת הנשמה שהיא אינה מן המאמרות לא שובתת ביום זה. ולכן בשבת מזדכך הגוף ונוטה יותר לדעתו של הקב"ה, ומסוגל להשיג יותר חיי נשמות, וממילא העבודה היא בחינה מסוימת של עבודת הנשמות בגן עדן מעין עבודת אדה"ר לפני החטא.

ונפרש יותר דהנה האדם מורכב מב' חלקים, בשר גידים ועצמות, כמאה"כ (איוב י') עור ובשר תלבישיני עצמות וגידים תסוככני, וחלק אחר הוא ה"בצלמנו כדמותינו" שהוא גוף דק רוחני, המונח ומלוּבש בתוך גופו הגשמי, וזהו שבימות החול נוטה לדעתו של נחש דחי בתוך גופו הגשמי שמקורו עפר מן האדמה (שהוא "משכא דחיויא" כמאמרם ז"ל) ובשבת שובת גוף זה, ואז מתחזק בו חיות הגוף אשר הוא בצלם ובדמות של מעלה, דוגמא לזה עיקר כלי מלחמתו של הנחש (הוא יצה"ר) הוא באכילה ושתייה ומקרא מלא דיבר הכתוב "ואכלת ושבעת, השמרו לכם פן יפתה לבבכם", אך בשבת האכילה היא מצוה מדברי קבלה, דאז חי הגוף הרוחני שאין בו דעתו של נחש כלל, רק בצלמינו כדמותנו, המסוגל לחיות חיי נשמה ואז אין הסכנה הנ"ל [א.ה. עיין במוסגר דברי הגר"א אודות הסכנה מאכילה בשבת].

ביאור בהא דעבודת הקרבנות דוחה שבת

והנה כל הל"ט מלאכות נלמדות ממלאכת המשכן ולכאורה מה שיכותם לשביתת הקב"ה ממלאכת שמים וארץ, אלא משום דמלאכת המשכן הוא מהדו"ת של מלאכת שמים וארץ וכמשנת" מדברי הגמ' בברכות (נה). יודע היה בצלאל לצרף בהם אותיות שנבראו בהם שמים וארץ, ולכן עצם בנין המשכן אינו דוחה שבת, אך מ"מ עבודת הקרבנות דוחה שבת, וענין זה צריך ביאור.

עוד אמרו ז"ל (בר"ר פרשה טז ה) על עבודת אדה"ר שנאמר לו בהיותו בג"ע "לעבדה ולשמרה", ה"לשמרה" היא ז' מצוות שכולם הם ל"ת (כמ"ש הראשונים) והלעבדה הוא עבודת הקרבנות (עי' רמב"ן שם), עוד איתא בחז"ל (בר"ר פרשה כא ח) עה"פ "ויגרש את האדם" הראה לו חורבן בהמ"ק, היינו דגירושו מן הג"ע הוא כעין חורבן ביהמ"ק, חזינן דעבודת בהמ"ק היא עבודת גן עדן, וכן בחז"ל עה"פ (שה"ש ה') באתי לגני אחותי כלה, שהוא בענין המשכן "באתי לגני" - לגנוני הראשון, שחזר לעבודת אדה"ר בג"ע. לכן עבודת הקרבנות נעשית בבהמ"ק, דשם הוא עבודה דגן עדן, והוא מה שיהיה באחרית הימים המתנוצץ בכל שבת כנ"ל, ולכן הקרבנות דוחין את השבת.

וזהו עבודת הגוף הרוחני הנ"ל המנותק מדעתו של נחש, דכשנכנס לאוירה של שבת אז הוא חי את האוירה של אז תתענג על ה'.

המעשים בשבת מתוך הכרה שהוא ית' עושה כל המעשים

נבאר מהו גמר העבודה שאמרנו שהיא בג"ע ומשלמת עבודתו בעולמינו, דבהיותו כאן באוירה של גוף הגשמי, שבתוכו דעתו של נחש, כל זה מטשטש את הבהירות בה"אין עוד מלבדו", ובתוך אוירה זו עושה אדם את המצוות, עד כמה שמשיג את האמת הברורה. אך בהיותו תוך חיי עוה"ז הגשמיים מרגיש ש"הוא" עושה כל מעשיו, ובאמונה הוא מאמין שהקב"ה עושה עושה ויעשה לכל המעשים, אך החוש המכחיש כל זה, מגביל כח פעולתו, ואין המעשה מרומם כל כך שיהיה נעשה בהרגשה חושית שהש"ת הוא העושה לכל המעשים.

וזה ההבדל בין מעשי החול לשבת, דבשבת אנו אומרים מיד בתפלת ערבית אתה קדשת את יום השביעי לשמך, דהיינו שמו ית' המיוחד שפירשו הטור (אות סי' ה) היה הוה ועתידי, ומרגיש האדם שהוא ית' עושה ועושה ויעשה לכל המעשים, אז מזדככים מעשיו ומתרוממים ומשתייכים לגבול הנצח נצחים, דהרי הם מעשיו יתברך. ולא זו בלבד שמעשי המצוות בשבת הם ברוממות זו, אלא זהו הגמר של כל עבודתו, שעולים מעשיו שעשה בחול להדבק לה"אתה קדשת את יום השביעי לשמך", וזה עומק הביאור במש"נ דהעבודה של שבת היא עבודת הגן עדן, וזה מהות השבת. ובעזה"ש"ת יתבאר איך עוברים ונכנסים להשבת קודש.

בנין האמונה בימי המעשה - ההכשר לתפיסה העליונה דשבת קודש

הראשונים ז"ל כינו את עולמינו "עולם התמורות", אין בו מצב קבוע, אלא מתחלף מזמן לזמן וממקום למקום. דהרי עולמינו הוא עולם של נסיונות, לכן רבו בו התמורות, הוא מה שאמרו ז"ל עוה"ז דומה לים עוה"ב דומה ליבשה (מס"י), דבים אין דרך סלולה, כן עולמינו הוא עולם של נסיונות, ואין אחד כובש דרך בשביל חברו, אלא כל אחד צריך לעבור את כל מסלול עוה"ז בדרכו הוא. והנה מצב כזה שאין האדם יודע מה יהיה ברגע הבא,

שהוא עולם של גן עדן, וזהו מה שאמר הפייט "בואי בשלום עטרת בעלה כו' תוך אמוני עם סגולה", דבנין האמונה בלילות בימי המעשה הוא המכשיר לביאת הכלה הכלולה – שבת קודש, ומפני זה יזכה לנחלה בלי מצרים, כיון שבעוה"ז אמונתו היתה בלי מצרים. דהאמונה שהקב"ה עשה ועושה ויעשה לכל המעשים - שבעולמינו אינה בחוש - ביום השבת שמתקדש לשמו ית', אפשר יותר להרגיש תפיסה זו שהוא ית' עושה כל המעשים, ואדם הזוכה ליכנס לרקע זה בשבת, חותם בכך את כל המעשים שלו בחותמת של מעשיו ית', ואז הם מעשים השייכים לעולמות הנצח נצחים. אם נתבונן בדברים אלו, כל הכנתינו וכניסתינו לש"ק תתרומום.

הוא טרדת הדעת גדולה, אך באמת סבל וצער זה הוא ה"בית קיבול" לכל השכר שיקבל בעוה"ב, פי' דאדם המוכן לסבול כל מאורעות החיים, והוא מסוגל לשאת הכל, ואין לו הגבלה לומר זה אינו סובל ואינו מסוגל לשאתו, אז מדה כנגד מדה מקבל שכרו כמו שכתוב בסוף מע"ב והנה טוב מאד, היינו כמו שהוא סבל הכל בלי גבול, כן השכר הוא מאד בלי גבול. ועל זה אמרו "להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות", בעוה"ז הדומה ללילה, אז הוא דרגה ד"אמונה", ושם בונה את אמונתו, דהאמונה היא למעלה מטעם ודעת מה שא"א להשיג בשכל, כן בשכרו יקבל ג"כ מה שהוא למעלה מן המדה. זה פירוש מה שאמרו ז"ל (ילקוט) "מאד" זה מלאך המות, שהאדם שלקח את כל הנסיונות והתמורות והניגודים לחיים והפכם לחיים, מקבל בעבודתו שכר "טוב מאד", בעולם הבא שאף התמורות הם בכלל הטוב. וכל הנסיונות הם רק לבנות את אמונתו, בין נסיון העושר ובין נסיון העוני, אם קנה בזה אמונתו הכל היה טוב. ודעתו של אדם בעוה"ז מהו טוב ומה להיפך אינו קובע בזה, רק מדת האמונה שהשיג בעמידתו בנסיונו. וכלי זה הוא המעבר ליכנס לעולם של שבת

בענין אכילה בשבת

ובספר "גביעי גביע הכסף" לרבי בנימין ריבלין משקלאו זצ"ל, תלמיד הגר"א, כתב שמרגלא הוה בפומיה של הגר"א ז"ל, "בשבת מצוה להתענג באכילה ושתייה ומצוה ללמוד, וטוב יותר שירבה בלימודו מבאכילה ושתייה, שהרגל הלימוד נעשה טבע אצלו וילמוד גם בחול, והלימוד תמיד מצוה הוא, ואכילת השבת תגרור לו תאוות אכילה גם כן אף בחול". והנה מובא בשם האריז"ל שבאכילת שבת אין פסולת, ולכאורה זה נוגד לדברי הגר"א ז"ל.

אכן אינו סתירה למה שכתב האריז"ל, כי שם כתוב רק שאין פסולת באכילת שבת. וצריך להסביר הענין, דאכילת הרשות – שיש בה טוב ורע – נהפכה בשבת למצות עונג שבת, ממילא לא שייך בה חלק הרע כלל, ועיין רש"י ביצה דף י"ז ע"ב, דענין נשמה יתירה שניתן להאדם בשבת מתבטא בזה שמתרחב התיאבון שלו בשבת, ויכול לאכול הרבה, ואינו קץ במאכלו, יעויין שם, ומתנה טובה זו של נשמה יתירה בודאי לא ניתנה להרוס את האדם באכילה. [ועיין גם באדרת אליהו (בראשית ב' ט') שכתב הגר"א ז"ל ושבת הוא יום העונג להתענג באכילה ושתייה, וצוה לנו השי"י ב"ה להתענג באכילה ושתייה, והוא קודש כמו שהיה אכילת הקרבנות עכ"ל].

אמנם, כוונת הגר"א ז"ל הוא, כי הגם דהתענוג מהמאכל הוא קיום מצות דברי קבלה ד"וקראת לשבת עונג", וע"כ בהכרח אי אפשר לומר שיש באכילה פסולת, מ"מ יש את רקע הנפש הטבעי של האדם, אשר נטייתה הוא לדברים טבעיים, ובעת שהאדם עוסק בדברים הגובלים עם טבע העולם, אז כשזה מגיע לתגובת נפש הטבעי, הוא מתחזק על ידי זה. על כן, הגם דאכילת שלמים ושבת הם אכילות מצוה, מ"מ כשמגיעות האכילות למגע עם נפש הטבעי, מתעורר בה התעוררות להמשיך בפעולה זו עוד גם אח"כ.

זהו הסכנה שדיבר בו הגר"א ז"ל, ואין פגם בעצם האכילה ח"ו. אמנם נתנו חז"ל תרופה לזה, והוא במה שאמרו: "כל המענג את השבת" – דכל מטרתו הוא בשביל השבת, לפארה בענין עונג, אז אין תגובה מזה בנפש הטבעי להמשך אחר זה בחול גם כן, דהרי בזה גופא שמטרתו הוא רק לענג את השבת ולא עצמו, הרי בהכרח יצמצם את עצמו מן ענג שלו הפרטי, ואם כן יש בזה פעולה של מניעת המשך התיאבון, ואז לא יהיה המשך נטיית האכילה לעניני חול.

ואם יוכל האדם לשער בנפשו עד היכן הוא גבול תענוגו בשביל השבת, ומיד להפסיק אכילתו, זה מוכיח שמה שאכל עד עתה היה לכבוד שבת.